

TA'LIMNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI VA AHAMIYATI

*Tayyorladi: Chilonzor tuman 2-son kasb-hunar maktabi "Maxsus fanlar kafedra"si
o'qituvchisi: Djumayeva Gulnora Amirqulovna*

Anotatsiya: Innovatsiya va texnologiyalar ta'limni etkazib berish va iste'mol qilish usulini sezilarli darajada o'zgartirdi. Ushbu maqolada ta'limni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning o'рни va ahamiyati muhokama qilinadi. Bu o'qituvchilarning o'quv tajribasini oshirish uchun texnologiyadan foydalanishning turli usullarini ta'kidlaydi. Maqolada texnologiyaning ta'limga ta'sirini o'rgangan so'nggi tadqiqotlar natijalari ham keltirilgan. Maqolaning munozara qismida ta'limdagi texnologiyaning afzalliklari va kamchiliklari tanqidiy tahlil qilinadi va o'qituvchilar uchun ba'zi tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, texnologiya, ta'lim, o'quv tajribasi, usullari, ta'siri, afzalliklari, kamchiliklari, tavsiyalari.

Ta'lim inson taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u shaxslar va jamiyatlarning kelajagini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. So'nggi yillarda, asosan, innovatsion texnologiyalar tufayli ta'limni etkazib berish va iste'mol qilishda sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Ushbu texnologiyalar an'anaviy sinfga asoslangan ta'lim modelini o'zgartirdi va talabalarga o'rganishning yangi va qiziqarli usullarini taqdim etdi. Ushbu maqolada biz ta'limni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning o'рни va ahamiyatini o'rganamiz. Iqtisodiy fanlarga ehtiyojning ortishini Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikridan yaqqol anglashimiz mumkin: "Bizda uzoq yillar davomida ijtimoiy fanlarga nisbatan birtomonlama texнократik yondoshuv, bu boradagi masalalarga ajabtovur bir "o'gay" qarash shakllanib qolgan. Ayni paytda, afsus bilan qayd etish mumkinki, haligacha uzluksiz ta'lim bosqichlarida, ayniqsa oliy ta'limda ijtimoiy fanlarni qancha hajmda va qanday yo'nalishlarda, qay bir shaklda va qanday mazmunda o'qitish va o'rgatish bo'yicha yaxlit kontseptsiya yo'q". O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2024 yilni "Yoshlar va biznesni qollabquvvatlashn", deb nomlanishi ham bejiz emas, albatta. Aslida ham inson bu yorug' olamning eng oliy mavjudoti, eng oliy qadriyat ekanligi barcha dindarda ham, fanlarda ham bot-bot takrorlanib keladi. Biroq unga amal qilish masalasida bugun olimlar ham, odamlar ham ojizdek. Inson qadri nimada namoyon bo'ladi?, Inson qachon qadrlı mavjudot sifatida e'tirof etiladi? Inson qadri avvalo uning ongli mavjudot ekanligi, ilm- tafakkuri, imon-e'tiqodi, go'allikni yarata olishi, ezgulik urug'ini sochishi, mehroqibatni namoyon eta olishi, qalblarni ka'ba deb bilishi kabilar bilan qadrlidir. Agar masalaga yanada jiddiyroq

yondoshadigan bo'lsak, insonni qadrlaydigan sifat va fazilatlar qanday shakllantiriladi, ularni kim va qachon, qanday usullarda o'rgatadi? Bularning javobini biz bevosita ilmfan, ta'lim tarbiyadan topamiz. Aynan insonning ma'naviy kamolini, insoniy qadr-qimmatini shakllantiradigan fanlar bu - ijtimoiygumanitar fanlardir. Ijtimoiygumanitar fanlarni o'qitishda yuzaga kelayotgan muammolar inson qadrini yo'qolishiga, jamiyatdagi beqarorliklarni yuzaga kelishiga, insonlardagi loqaydlik, sovuqqonlik, mas'uliyatsizlik kayfiyatini yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Ushbu maqolaning usullar bo'limi o'qituvchilarning o'quv tajribasini oshirish uchun texnologiyadan foydalanishning turli usullariga qaratilgan. Texnologiya o'qituvchilarga interaktiv va qiziqarli o'quv muhitini yaratish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan keng vositalarni taqdim etdi. Masalan, virtual va kengaytirilgan haqiqat texnologiyalaridan Real hayot stsenariylarini simulyatsiya qilish va o'quvchilarga amaliy o'rganish tajribalarini taqdim etish uchun foydalanish mumkin. Xuddi shunday, onlayn ta'lim platformalari va mobil ilovalardan talabalarga ta'lim mazmunini istalgan vaqtda va istalgan joyda yetkazib berish uchun foydalanish mumkin. Ta'limdagi innovatsion faoliyat ta'lim sohasidagi innovatsiyalarning paydo bo'lishiga qaratilgan kompleks faoliyatni o'z ichiga oladi. Bu innovatsiyalar ta'lim jarayonini tashkil etishning usul va usullari, ta'lim va tarbiya jarayonida foydalaniladigan resurslar, ilmiy nazariyalar va tushunchalar bo'lishi mumkin. Innovatsiyalar yangi ilmiy bilimlarni, qandaydir kashfiyotlar, ixtirolarni olishga qaratilgan tadqiqot faoliyatidan foydalanish orqali rivojlanadi. Bundan tashqari, innovatsiyalarning paydo bo'lishi loyihalash ishlarining natijasi bo'lishi mumkin, bunda mavjud ilmiy nazariyalar va tushunchalar asosida amaliy harakatlarni amalga oshirish imkoniyatlarini aks ettiruvchi instrumental va texnologik bilimlar ishlab chiqiladi. Shunday qilib, innovatsion loyihalar yaratiladi, bu esa keyinchalik yangi texnologiyalarning paydo bo'lishiga olib keladi. Innovatsiyalar ta'lim faoliyati jarayonida ham rivojlanadi. Buning uchun o'quv mashg'ulotlarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish mahorati, ijodkorligini oshirish, o'quv fanlarini integratsiyalash turlari, yo'nalishlari, tiplari, funksiyalari hamda kelgusida rivojlantirish istiqbollari belgilash, ijtimoiy fanlarini o'qitishda o'quv axborotini qayta ishlash, muammoli savol, keys-stadi topshiriqlarini ishlab chiqish, ushbu fanlarni o'qitishda o'quvchilar mustaqil ta'limini tashkil etish, mazkur fanlardan masalalar yechish metodikasini takomillashtirish, bu fanlarni o'qitishda o'quvchilarning bilimlarini ob'ektiv baholash mexanizmlarini takomillashtirish, standart va nostandart o'quv va test topshiriqlari majmuasini ishlab chiqish, didaktik ta'minotini yaratish, bu fanlardan darsliklar va o'quv-metodik qo'llanmalar, elektron darsliklar, portfolio, o'quv kursining elektron - ta'lim resurslarini va sillabusini yaratish kabi vazifalarni amalga oshirish lozim. Bu vazifalarni hal etishda:

- o'qituvchilarni informatika fanlarini ijodiy o'qitish va o'zlarining amaliy faoliyatlarida yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'llash bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalari bilan qurollantirish;
- ijtimoiy fanlari o'qituvchilarini informatika sohasi bo'yicha turli shakldagi sinf va sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish hamda o'tkazishga tayyorlash;
- ularni ta'lim-tarbiya tizimini axborotlashtirishning zamonaviy yo'llari va ulkan istiqbollari haqida tassavvurlarini rivojlantirish xamda chuqurlashtirish;
- oliy ta'limda informatika fanlarini o'qitish metodikasiiga doir bilimlarini takomillashtirish, zamonaviy yondashuvlarni o'zlashtirish, joriy etish, ta'lim amaliyotida qo'llash va yaratish ko'nikma va malakalarini tarkib toptirish lozim. Darsga bo'lgan o'qituvchining puxta tayyorgarligi ta'limning samarasini ta'minlaydi, shuning uchun darsga kirishdan oldin o'qituvchi ham psixologik, ham fani bo'yicha puxta tayyorgarlik ko'rishi, ya'ni o'qituvchining kasbiy bilimdonligi va qobiliyati mezonlarini rivojlantirish lozim. Ijtimoiy bilimdonligi:
- dars mobaynida sinf bilan samarali o'zaro muomala shaklini tashkil etishi;
- o'quvchilar bilan til topishi;
- sog'lom ma'naviy muhitini yaratish.

Uslubiy bilimdonligi:

- barcha bilimlarini, ko'rgan-kechirganlarni talabalarga tushunarli, ravon tilda yetkazishi;
- ta'lim texnologiyasi va metodlaridan samarali foydalanishi.

Ixtisoslik bilimdonligi:

- o'z fani va predmeti sohasi bo'yicha chuqur va har tomonlama mukammal bilimlarga; egaligi;
- o'z ustida ishlashi;
- ilmga, yangiliklarga bo'lgan qiziqishi;
- zamonaviy AKTlari yangiliklaridan boxabarligi;
- uning ehtiyojlar tizimini, o'qituvchiga bo'lgan talab-takliflarini aniq bilib til topisha olishi.

Darsni ijodiy tashkil etish, vaqtdan unumli foydalanish, mashg'ulotlarni o'z vaqtida o'tkazish o'quvchilardalarda jamoa bo'lib ishlay olish ko'nikmalarini shakllantirish, o'zaro yordam va o'quvchilarlar o'rtasida hamkorlik o'rnatish yo'llari bilan mashg'ulotlar jamoa mehnati jarayoniga aylantiriladi. Dars ta'limning boshqa shakllaridan o'zining ichki va tashqi xususiyatlariga ko'ra farq qiladi. Muayyan yoshdagi va ma'lum tayyorgarlikka ega bo'lgan o'quvchilarlar guruhi, rejim, dars tartibi, mashg'ulotlarni ma'lum xonada o'tkazish kabilar darsning tashqi xususiyatlari, darsning maqsadi, ta'lim mazmunini his qilish, qiziqish, anglash, tushunish uning ichki xususiyatlari sanaladi. Dars ana shu ikki xil tashqi va ichki xususiyatlarning o'zaro uyg'unlashuvi asosida tashkil etiladi. Darsga quyiladigan talablar kiradi:

- har bir darsning maqsadini aniq belgilash;
- darslarning optimal mazmunini, o'rganiladigan bilimlar ko'lami, shakllantiriladigan ko'nikma va malakalarni oldindan aniqlab qo'yish;
- darsni tashkil etishga oid ta'lim metodlarini, vositalarini tanlash, talabalar bilish faolligini rag'batlantirish, o'quv topshiriqlari, mustaqil ishlarni ta'limga tatbiq etish.

Yuqoridagi masalalardan hech biri boshqalaridan ajratilgan holda, alohida hal etilmasligi lozim. Ular bir butunlikda bir-biri bilan chambarchas bog'lik holda amalga oshirilishi lozim. O'quvchilarlar ijtimoiy fanlar asoslarini mustahkam egallashlari asosidagina ularning tafakkurini tarbiyalash va ilmiy dunyoqarashni yaratish mumkin. Faqatgina to'g'ri va chuqur xulosalar qila olsagina, o'quvchilalar har bir masalani yechishga tanqidiy va ijodiy yondasha oladilar, yangi muammolar oldida o'zlarini yo'qotib qo'ymaydilar va turli shart-sharoitlarda samarali faoliyat ko'rsata oladilar. Shuningdek, amaliy ish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi va uni yangi faktlar bilan boyitishadi hamda ijtimoiy fanlardan bilim darajalarini oshiradi, chuqur va mustahkam bo'lishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Yuldashev U.Y., Mamarajabov M.E. Informatikaning dolzarb muammolari. Ma'ruza matnlari. -T.: TDPU. 2003. -83 b.
2. Абдалова, С. Р. (2021). ТАЪЛИМ ОЛУВЧИЛАРНИНГ МУСТАЦЦЛ ФИКРЛАШИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ПЕДАГОГИК МАЪСАД ВА ВАЗИФАЛАРНИ АНЦЦЛАШНИНГ МОХДЯТИ. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 2(2), 617-623